

במשעול החסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

גליין עב | פרשת בלק תשפ"ה

מראש צורים אראנו מגבעות אשורנו

דהנה סימן טוב לאדם כשהוא שומע מספרים ממעלות הצדיקים ועבודתם בקדושה לשמו יתברך באמת. אם באותו הפעם לבו חושק ומתלהב מאד מאד שיוכה גם הוא לעבוד השם יתברך באמת זה הוא סימן טוב שהשם עמו זה דבר ה'. וזהו זה לך האות שאני אומר לך בהוציאך כו' תעבדון על ההר הזה זה יהיה לך לסימן ולאות. אם יהיה לך בוער ומתלהב לעבודתי בשומעך זאת בזאת תדע שאני עמך.

החידוש הגדול הוא, שסימן זה – כשהוא שומע מספרים ממעלות הצדיקים ליבו חושק ומתלהב מאד מאד – ניתן שם גם לאדם שהנו בעל מדרגה גדולה בעבודת ה', ונמנו שם כמה מעלות חשובות של קדושה, 'אהבה והתלהבות בלבבו בתפילתו או בלימודו ובכל מעשיו', ומ"מ אין בהם שום הוכחה על אמיתותם ושתיהם התמשכותם לאורך ימים.

דהנה האדם הבא לו אהבה והתלהבות בלבבו בתפילתו או בלימודו וכן בכל מעשיו אשר יעשה לשמו יתברך שמו ראוי לו שיחשוב מי יודע אם אין זו התלהבות אש וזה חלילה וחלילה. ואם לבו מתלהב עוד בפעם אחר פעם יחשוב אפשר המקום גורם קדושה והתלהבות הזאת דהיינו שעומד עם צדיקים ולא יתלהב בעצמו כלל וכלל... ויחשוב איך אפשר שאיש שפל כמוני יוכה לזאת. ואם יוסיף עוד ולא יפסוק, יחשוב אמת בוודאי זה הוא דבר אלקים שנתן לי השם יתברך מתנה וחלואי שיהיה לבבי זה כל הימים, ויתפלל תמיד להשם יתברך שיעזור לו וישמור אותו שלא יכשל ח"ו בשום נדנדו חטא שלא יגרום החטא ח"ו לכבות אש התלהבותו בעבודת הבורא יתברך.

אהבה והתלהבות בלבבו, בתפילתו, ובכל מעשיו לשמו יתברך, עדיין אינם ערובה והוכחה על כלום. זה יכול להיות במקרה הגרוע מאוד 'אש זרה'. ובמקרה יותר טוב, התלהבות נסיבתית הנובעת מכך 'שעומד עם צדיקים', ואפילו שהיא התלהבות אמת יש לחשש שאינה ברת קיימא באדם העלול לחטא. אבל רק אם 'כשהוא שומע מספרים ממעלות הצדיקים ועבודתם בקדושה... לבו חושק ומתלהב'. שזה הסימן שאפשר להגדירו בידידי במונח "האלטן פון צדיקים" [בתרגום מקור – לאחוז מצדיקים, וכך נכנה עניין זה במאמרו] הנה זהו בלבד הסימן הטוב הבלעדי, שאכן ישנה ממשות בעבודת ה' שלו ש'השם עמו זה דבר ה' כנ"ל.

האלטן פון צדיקים עצה לענוה: והנה לא זו בלבד ש'האלטן פון צדיקים' הוא הסימן הבלעדי לאמת שבעבודתו של האדם, אלא כמ"ש בנוע"א פרשת בא בד"ה או יאמר דברו אל כל עדת בני ישראל, הוא מהווה גם את המכשיר ואת הכלי להגיע לשורש עבודת ה' האמיתית של האדם, המתבטאת בענוות אמת פנימית ובהעדר גאווה וישות כלשהי, אף לא מייחוס אבות רם ונישא או ממעלות ותכונות טובות שנוגד עמם.

דהנה השורש כל השרשים לאחוז במדת ענוה... דהיינו אם תבא למדריגה זאת שתשכח מאיזה עם עתה ומאיזה בית אב אתה מייחוס, אז יתאו המלך מלכו של עולם את יפך. וזהו הפירוש כאן. שה לבית אבות דהיינו שיהא מוכנע מייחוסו ומבית אבותיו שה לבית שצריך לשמור עצמו מהגיאיות הבא מהפנימיות שנקרא בשם בית, דהיינו עיון תפלה שמחשב שמתפלל בכונה או מה שלמד תורה לשמה וצריך לשמור עצמו מזה... ואם לא בא עדיין למדרגה זאת... ואין לו מדת ענוה, אזי 'ולקח הוא ושכנו' פירוש היצר טוב שהוא שכינו הקרוב אל ביתו דהיינו שהוא מסייע לפנימיותו. 'במכסת נפשות' רוצה לומר שיספר תמיד מהצדיקים הגדולים וימנה תמיד את מדתם הישרים.

הפלא ופלא – אומר לנו בעל הנוע"א הק' – שהעצה לעבודת ה' אמיתית שלא תהיה מתוך גאווה בפנימיות של תחושת 'מדרגות' בעבודה, או גאווה חיצונית הנובעת מייחוס רם מעלה וכדו', היא 'האלטן מצדיקים' – 'שיספר תמיד מהצדיקים הגדולים וימנה תמיד את מדתם הישרים', ובתנאי יסודי מופלא וייחודי לא פחות; 'שלא יגזם במדת הצדיק'.

ונפשות הוא רמז על הצדיקים ומדותם. איש לפי אכלו תכוסו' פירוש הכתוב מורוז לזה שרוצה לאחוז במדה זו שלא יגזם במדת הצדיק רק לפי אכלו תכוסו על השם ולא יגזם במדתו כי מזה לא תבא לך הכנעה כשתגזם במדתו... צריך אתה לשמור עצמך במדה זאת ולדיע שעדיין לא תקנת עצמך עד ארבעה עשר יום לחודש דהיינו עד שיבא משיח צדקנו ותהיה הלבנה במילואה וחידושה וק"ל.

וכל לב מבין יתמה כיצד הופך דבר שהוא אמור להיות 'סימן' בלבד, למכשיר גמור לליבו ה'עבודת ה', שתהיה בענוה והכנעת אמת, ומה בכלל הקשר ביניהם.

שיהיה לי סימן טוב: ועוד יותר יתמהו המשך דבריו בפרשת שמות שם, שעל הסימן של 'האלטן פון צדיקים', צריך להתפלל ולבקש, שיוכה ה' בסימן זה.

תלמידיו של אאע"ה: משנה מפורשת (אבות ה' י"ט) מנגידה בין מידותיו הטובות של אאע"ה, ושתלמידיו גם יורשים את הארץ בחי' 'אוכלין בעולם הזה' וגם נוחלין עוה"ב, ולבין מידותיו הרעות של בלעם הרשע ושתלמידיו 'יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת'.

כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו, אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר להנחיל אוהבי יש, ואוצרותיהם אמלא. אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך.

והשאלות שנשאלו בכל הדורות ידועות. מדוע לא הבדילה המשנה בין אאע"ה ולבין בלעם עצמם, רק בין תלמידיהם. ועוד מה בכלל דומה בהם ומדוע ההבדל אינו ברור בעצמו מהשוני הנגדי הגמור שבין מידותיהם עד שצריך לתת סימן. ובכלל צריך להבין 'מהו שם תלמיד' בלעם, כי מה נלמד ממונו. ומידות רעות הללו עין רעה ורוח גבוהה וכו' יוכל למצוא כל שוטה בלי לימוד' כבשפ"א תרל"א. והבאנו בגיליון כ"א בלק תשפ"ד כמה מאמרים מהבעש"ט בהבחנה שביניהם ותלמידיהם. ותמצית העניין שם כמ"כ בשפ"א בלק תר"מ, שהיכולת לעשות מצוות ומעש"ט לש"ש בהכנעה אמיתית המחברת את המעשים אל הקב"ה והיא קדושתם, נובעת רק מכוחו של אאע"ה, ואילו בלעם הרשע חפר וחיפש דרך שקר חדשה, דרך שעומדת לדורות רבים – ה' ישמרנו ויצילנו מהם – דרך שאותה אכן צריך ללמוד מרשע גדול ונורא. והיא 'להראות דרך הכנעת שווא', ולעשות אף מעשים גמורים של נבואה ועבודת ה' גבוהה מאוד, בכונה תחילה ומודעת רק לשם עצמו ומכוח תאוות אנוכיות גרועות – התאוה הקנאה והכבוד, שהם תמצית מידותיו הרעות של בלעם.

פי' שהאבות הקדושים פעלו כל אלה המידות לדורות וכל מה שמתקן האדם עצמו ידע שהוא בכוחם. רק כמ"ש הבורח בדרכיהם ועי"ז עושה כמעשיהם. לכן כל מי שיש בו אלה המידות הוא מתלמידיו של אאע"ה שכשנאמר אנכי עפר ואפר ביטל עצמו וכל זרעו אחריו להש"ת. וכן זה לעומת זה. הרשע בלעם חפר דרך שקר לדורות להראות דרך הכנעת שווא כמ"ש במ"א מזה בשם מו"ז ז"ל, כי באותו הכנעה עצמו שאמר אם יתן לי בלק כו' הי' רק להתנאות עצמו.

כיוון שדרך השקר שחידש כה מוצלחת ונמשכת דורות רבים, וגם נראית שווה ודומה כמעט לגמרי אל האמת, לכן היה צריך להגדיר היטב את ההבדל בין נושאי האמת לבין מפייצי השקר. לכן אין זה משנה מי נושא ומלמד את הדרך. דרך האמת והקדושה היא לעולם; עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, הבאים מתכונות האבות הק' והמתבטאת בגומלי חסדים ביישנים ורחמנים, וכל מעשיהם אף הגשמיים הפשוטים הם מתוך תחושת האלוקות שבקרבם ובכך הם מחזירים לקב"ה. ודרך השקר והטומאה היא תמיד בהיפך; עין רעה, רוח גבוהה, ונפש רחבה, וכל מעשיהם אף הנעלים והגבוהים ברוחניות באים מאנוכיות של קנאה כבוד ותאוה. וזה ההבדל בין ברכה לקללה הקיים בכל עניין ובכל דבר ברוחניות וגשמיות, בין אם הוא עניין גבוה ונשגב של עבודת ה' או עניין 'פשוט' וגשמי כמו מו"מ באמונה וכדו'. וזה הנושא של כל פרשת בלק. וכמו שאנו רואים בזמנינו, עדיין נדרשים סימנים רבים להבחין בין דרך האמת לדרך השקר – הן ליהודי עובד ה' שידע זאת על עצמו, והן בכדי להבדיל בין מנהיגי דרכים של אמת, ולבין ה'מפורסמים' של שקר' ושל הדמיון והשווא. דמיון ושקר היכולים להיות אף בדרכים גבוהים ועמוקים של עבודת ה' אצל אנשים רמים ונישאים היכולים 'לחפור' עמוק ולזייף גם לעצמם ולאחרים את ההגדרות המהותיות הנ"ל. והיו תלמידי הבעש"ט עובדי ה' באמת בודקים עצמם תמיד ולא היו מאמינים לעצמם בשום זמן, וגם לא לאחרים מפורסמים ככל שיהיו, על אמיתות עבודתם לש"ש. לכן אלה הם סימנים הניכרים לפעמים רק על התוצאות המעשיות של אותם דרכים, איך הם נראים ביישומם בפועל ממש, ומה הם יורשים ונוחלים כנראה לעינינו במציאות של העולם הזה, וגם מה נשאר מהם בעינינו העולם הבא. ולפעמים אין דבר זה ניכר רק אחר זמן ממושך על תלמידיהם וצאצאיהם של אותם אנשים ומנהיגים.

סימן טוב לאדם: הנה בספה"ק נועם אלימלך מצוים כמה וכמה 'סימנים' לאדם המבקש לדעת את איכות עבודתו ואמיתת צדקתו. ואחד המופלאים שבהם הוא בפרשת שמות בד"ה ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כו' וכי אוציא את בני ישראל כו'.

וזהו שהתפלל דוד המלך עליו השלום השיבה לי ששון ישעך רוצה לומר זכני להשיבני אלך ושיהיה לי סימן טוב דהיינו ששון ישעך רוצה לומר כשאשמע מספרים ישעך דהיינו מעוסקי תורתך ומצותיך, שזה הוא הישועה להשם יתברך כאשר יהיה לי זאת לששון ולשמחה בזה אדע כי אתה עמדי. וה' יזכנו להיות מעובדי ה' באמת ולשמוח עם הצדיקים אמן.

והדברים פליאם, מה יש לבקש על הסימן כשלעצמו, ומדוע לא יבקש על גוף העניין של עבודת ה' שתהיה בהכנעת אמת ובענוה ועל הישמרות מגאווה וכו', ומה התועלת בכך שיש לו סימן 'שאדע כי אתה עמדי'. וכיצד נעשה העניין של 'האלטן פון צדיקים' מסימן גרידא בעבודת ה', לאחד הכלים הגדולים בו, עד שלא יהיה שני לו 'עד שיבוא משיח צדקנו', ועד שהוא גם נושא ומושא לתפלה ובקשה. במיוחד נוגעת ללב מבין הסיומת של דברי תורה אלו שם - בתפלה ובכרכה, הנמצאים רק במותי מספר של הד"ת בנוע"א - וה' יזכנו להיות מעובדי ה' באמת - ולשמוח עם הצדיקים אמן.

אהבת צדיקים חסידים ואנשי מעשה: גם בספר אהבת שלום מעמיד וכולל את העניין הזה של 'האלטן פון צדיקים' הנקרא שם 'אהבת צדיקים וחסידים באמת' כמבחן וממד לאמיתת עבודת ה' בעשה טוב ובסוד מרע ב'לחום נגד התאוות' וכו', הכלולים זה בזה בחדא מחתא. כפי שכתב בפרשת בא בד"ה בנערנו ובזקנינו.

יש בנ"א שבימי הנעורים מצד שכחם היה חזק אזי אורו חייל ללחום נגד התאוות ובקונותם מצד חלישות כחם נופלים ח"ו לתאוות. וזהו מצד... שלא כבשו אותם לגמרי. וכן יש בנ"א שבנעוריהם אהבים צדיקים וחסידים ולעת זקנותם האהבה הולכת ומתמעטת... ובאמת צריך איש המשכיל לשבר כח התאוות לגמרי בימי הנעורים... עד שלא יהיה להם כח להתגבר עליו בימי הזקנה... רק הן כולם שווין לטובה בעבודת הש"ת ומלחמות ד' לנצח ולשבר כח התאוות ולכבוש אותם ולאהבת צדיקים וחסידים באמת. וזהו ויאמר משה סוד הדעת בנערנו ובזקנינו.

אפשר שמשמעותם של המונחים 'מספרים ממעלות הצדיקים ועבודתם בקדושה' בנוע"א, 'אהבת צדיקים וחסידים ואנשי מעשה' באהב"ש, המנוסחים בלשון רבים, מוכיחה כי אין המדובר כאן רק בעניין של אמונת חסיד ברבו האישי בלבד, הנקרא בדרך כלל 'אמונת צדיקים', אלא מדובר במושג רחב וכללי יותר של 'האלטן פון צדיקים' [לאחוז מצדיקים] אהבת עבודתם, השכנוע בכוחם ובצדקת דרכם, של כל צדיקי הדורות וחסידיהם בעבר ובהווה, בהנהגת הכלל ישראל וביכולתם להביא את ישועתו. כמ"ש בנוע"א - 'כשאשמע מספרים ישעך, דהיינו מעוסקי תורתך ומצותיך שזה הוא הישועה להשם יתברך'. להאמין בהם, לאהוב את עבודתם, ולהתלהב מדרכם כולם, ש'יהיה לי זאת לששון ולשמחה'. וזהו הסימן, הכלל, והמבוקש העיקרי בעבודת ה' בדרך החסידות.

'מהפרט צריך להיעשות כלל': ולהסבר העניין נביא את דברי בעל חידושי הר"ם על שלושת הכללים והבחניות [הממדים] בהם מוגדרת וניכרת עבודת ה' אמיתית, המנוסחים אצלו בצורה החיובית 'בעשה טוב', ולאחר מכן את דברי בעל מי השלוח ששם מנוסחים דברים אלו בצורה השלילית של סוד מרע. והם גם דברים השייכים לכל אחד באופן פרטי, ואפשר שעל פי דברי בעל מי השלוח שהובאו בפרי צדיק בהעלותך ש'הכבוד {שמים} הוא המו"מ של גדולי הצדיקים בכל דור ודור' דהיינו מי מכוון יותר ל'עומק רצון ה' בכל דור'. שייך עניין זה גם לציבורים וקהילות באופן כללי. ונבין מדוע עיקרם הוא העניין 'האלטן פון צדיקים'. ואלו דבריו.

אמו"ז ז"ל אמר על פי המשנה 'אם אין אני לי מי לי', כי כל אדם צריך לתקן דבר מיוחד שאין אחר יכול לתקנו, וכמו כן כל שעה מיוחד לעניין אחד, וזה 'אם לא עכשיו אימתי', ומכל מקום מהפרט צריך להיעשות כלל, וזה 'כשאני לעצמי מה אני'. וזהו שכתב המדרש בכל יום הייתי מחשב למקום פלוני כו' בפרשות ואחר כך ואשיבה רגלי שם להכלל, עד כאן דברי פי חכם חן. [שפת אמת בחוקותי בכמה שנים]

אפשר שפירושה של דברים באופן הפרטי הוא; א'. שעבודת ה' אמיתית צריכה להיות 'אויסגעהאלטן' [נכונה מותאמת ומוכחת] אצלו באופן אישי, ראשית לכול, בתיקון המידות האישיות שלו, בזהירות מחטא ובקיום המצוות המוטלות עליו באופן ייחודי על פי נסיבותיו ותכונותיו, וא"א לסמוך בזה על אחרים ואין מישוה אחר, ואף לא צדיק גדול, יכול לעשות זאת עבורו או במקומו. ב'. כמו כן, עבודת ה' אמיתית צריכה להיות 'אויסגעהאלטן' בזמן [מעודכנת ואקטואלית] וליהודי בכל גיל ולכל זמן ולכל דור ישנו רצון ה' מיוחד, המשתנה בגיל ובדור ובזמן אחר. ג'. והעיקר השלישי והעליון, שעבודת ה' צריכה להיות אויסגעהאלטן [מחוברת ומוערכת] עם כלל ישראל, היינו שהיא שייכת ומותאמת והיא מותאימה גם בתור חלק מעבודת ה' הכללית של כלל"י באותו זמן ומקום, ולא תסתור או תבטל אותה או תצא נגדה. שכן עבודת ה' הפרטית של כל יהודי מקבלת את משמעותה וערכה רק מעבודת ה' הכללית של כל כנס"י באותו מקום ובאותו דור.

שלושת מנהיגי ישראל: ובספר מי השלוח (ח"א קדושים באור) מנוסח זאת גם בסוד מרע, וכתב שזה היה תפקידם של שלושת מנהיגי ישראל - משה, אהרן, ונשיא השבט, בעת שמנו את ישראל. שהייתה זאת העמדת כל יהודי על מקומו הנכון בעבודת ה', וכל אחד מהם היה רואה את כל התמונה, ומכל מקום היה דואג דווקא לעניין אחד משלושה אלו.

בוזה"ק כי יש תלת נקודין לאורייתא, והוא שבכל עניינים שהאדם עושה שמגיע לו הנאה מהם צריך לחשוב דרכיו ולברר בשלשה בירורים. שלא ימצא במעש' זה

שום נטייה מרצון ה' אף בגדר מדברי סופרים... וגם צריך לברר נגד כלל ישראל שלא יגיע להם שום רעה מזה המעשה... וגם צריך לברר נגד עצמו שגם להאדם העושה לא יגיע רעה בשום צד מזה המעשה'. (ושם, במדרג) "...והי' נצרכים [למניין בני ישראל] אלו השלשה משה ואהרן ונשיא לשבט. היא עפ"י דאיתא בזהו"ק תלת נקודין לאורייתא... משרע"ה שהוא נקרא שושבינא דמלכא הוא ה' מצד הש"י לראות על כלל ישראל אם התפשטותה הוא ברצון הש"י שלא יתפשטו ח"ו נגד רצונו. ואהרן היה שושבינא דמטרונתא הוא ה' רואה שלא יתפשט שבט אחד יותר מדאי במקום שמיצר לשבטים אחרים. וכל נשיא היה עומד מצד שכטו שהיה ממשיך טובה והי' רוצה שיתרבה שבטו. וכמו שדנו אלה השלשה כן היה מנין הנפשות.

'עניויות שהוא גאות גדול': יכולים אנשים להגיע למדרגות גבוהות בעבודת ה' באופן אישי, ואינם שמים על לב [כבנוע"א שמות] שזה אינו משלהם, רק מכוחו של איזה צדיק או מקום קדוש שהיה שם או שחסו בעבר בצילו, ושמר על טוהר הכוונה והרצון. כבנוע"א שם 'אפשר המקום גורם קדושה והתלהבות הזאת דהיינו שעומד עם צדיקים ולא יתלה בעצמו כלל'. ועכשיו בהיעדרו של הצדיק והיעדר כוונתו של אותו הצדיק לשם שמים בדרכו, מתגלות כל מגרעותיהם וכוונותיהם האנוכיות של ההולכים בה אף באותה הדרך עצמה. הם אמנם משוכנעים בדרכם ולועגים ורואים שקר בדרכם ועבודתם של אחרים, וזו להם למצווה רבה ואות לאמיתת מבוקשם, אך לא ישימו על לב שכל עבודתם נובעת מגאווה נסתרת עמוק בפנימיותם, והיא המניעתם ודוחפתם למדרגותיהם.

שיש עניויות שהוא גאות גדול דהיינו שמראה עצמו שהוא עניו ובפנימיותו יש לו מזה גאות גדול באומרו שהוא עניו ועל זה אמר הכתוב שה תמים זכר פירוש שיש עניויות שהוא גאות גדול דהיינו שמראה עצמו שהוא עניו ובפנימיותו יש לו מזה גאות גדול באומרו שהוא עניו. (נוע"א שם פרשת בא)

לכן הערך העליון והסימן הכי חשוב הוא לראות האם 'מהפרט שלהם נעשה כלל', האם עבודת האדם הפרטי או הקהילה אחרי שהיא כבר אויסגעהאלטן מצד רצון הקב"ה ברוב יר"ש וגם מצד עצמם, האם היא גם מתחברת לעבודת ה' הכלל ישראלית המונהגת כל ידי כלל צדיקי הדור. וזאת על ידי הבחינה הפשוטה האם 'כשאשמע מספרים ישעך, דהיינו מעוסקי תורתך ומצותיך שזה הוא הישועה להשם יתברך', דהיינו עבודת ה' הנעשית על ידי צדיקים וקהילות אחרות, ש'יהיה לי זאת לששון ולשמחה'.

יכולים אנשים וקהילות לעסוק בעניינים חשובים מאוד, כגון קירוב רחוקים באופן שמזיק לרוחניותם של עצמם או לבני ביתם, כאותו מטאטא המתלכלך אגב ניקיון הבית. יכולים הם לעסוק במלחמה ברשעים וברחוק קרובים החשודים ב'דעות כוזבות' וכו', והם ניזוקים מכך שכל ימיהם במחלוקת ומדנים. ויש מי שיש להם מדרגות גבוהות בחכמה הבנה והשגה, ואינם שמים על לבם כי חכמתם מרובה ממעשיהם, ולבסוף נופלים בשפלותם. יש המחפשים עניינים ו'עבודות' אישיים להתעלות ולהתקדש באופן אישי אך זה על חשבון בני ביתם או קהילתם או הכלל שאינו יכול לעמוד בדברים הללו ובכך מזיקים המה לכלל. לכן עד כמה שעבודת ה' שלו או של הקהילה עומדת ביחס נכון ומכוונת אל עבודת ה' של ה'כלל ישראל' שעל פי הנהגת צדיקי הדורות וההולכים בעקבותיהם, דהיינו שעבודת הכלל מוערכת על ידו ועל ידי הקהילה, היא מהווה את הסימן הנכון לנכונות היות גבוהה של הדרך והעבודה. וכבמיה"ש מעידה להתכוונות יותר מדויקת ל'עומק רצון ה' שבאותו דור ומקום.

'שלא יגזם במידת הצדיק': אף שהעצה והתפילה הגדולה ביותר לאמת וכונה טובה לש"ש היא 'שיספר תמיד מהצדיקים הגדולים וימנה תמיד את מדתם הישרים' הנה גם זה עצמו יכול להזדייף בצורה מחפירה. והסימן הרע הוא ביותר לדרך שקר וזדון אף בעניינים המקודשים ביותר היא כבנוע"א שם, ההגומה בסיפורי 'מידות הצדיק' או המקום הנעשית על ידי אותם אנשים. ותחת להתבטל אל הכלל ישראל בסיפור מידת 'הצדיקים הגדולים', הנה ההגומה 'במידות של הצדיק' אף כשהשבתים הללו אמיתיים לחלוטין, נעשית במטרה הפוכה ואנוכית אישית או קהילתית דווקא להתבטל בדרכם הפרטי ובצדיק הפרטי שלהם מעל כולם ושלילת דרך הכלל במידה רבה. ומה'פרט' שלהם אין 'נעשה כלל', אלא לדעתם הם בעצמם הכלל ישראל. ולכן כתב שם בנוע"א פ' בא, ש'הכתוב מזרזו לזה שרוצה לאחוז במדה זו' דהיינו היאחזות בסיפורי השבח על הצדיקים הגדולים ו'למנות את מידתם הישרים' היא רק 'לפי אכלו תכוסו על השם', 'ולא יגזם במדתו כי מזה לא תבא לך הכנעה כשתגום במדתו'. ושוב שלושת המידות האנוכיות הגאווה והקנאה והכבוד הופכים את כל העניין של החסידות וסיפורי הצדיקים מדבר קדוש של הכנעה אל הצדיקים של הכלל ישראל לדבר טמא לחלוטין של גאווה ושקר. אבל שלושת הטומאות הללו מעולם לא הותרו בציבור, ותמיד הסימן של דרך האמת והקדושה הפרטית או הקהילתית היא; עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה. כ'תלמידיו של אאע"ה'. ודרך השקר והטומאה של תלמידו בלעם הרשע היא תמיד בהיפך; עין רעה, רוח גבוהה, ונפש רחבה, וכל מעשיהם אף הנעלים והגבוהים ברוחניות ו'ההגמונות במידת הצדיק' באים מאנוכיות של קנאה כבוד ותאוה. וכדברי הנוע"א שם, הפגם בזה היא עניין עמוק וחמור עד כי 'צריך אתה לשמור עצמך במדה זאת ולידע שעדיין לא תקנת עצמך עד ארבעה עשר יום לחודש דהיינו עד שיבא משיח צדקנו ותהיה הלבנה במילואה וחדושה... וה' יזכנו להיות מעובדי ה' באמת - ולשמוח עם הצדיקים אמן'.